

Asia: VN/26856/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle uudeksi alueidenkäyttölainsiksi

Lausunnonantajan lausunto. Lausuntopalautteen käsittelyn helpottamiseksi ympäristöministeriö pyytää, että lausunto jaotellaan lausuntopyynnössä ilmoitettujen väliotsikoiden mukaisesti.

Kommentit luvusta 1 Yleiset säännökset

Kiitos mahdollisuudesta antaa lausunto alueidenkäyttölakiehdotukseen. Valkjärven Suojelijat ry on yhdistys Päijät-Hämeen ja Keski-Suomen rajalla olevan erämaan suojelemiseksi.

Lähtökohta yhdistyksen lausunnolle on yhä kasvava tarve suojella ilmastoa lämpenemiseltä ja luontoa tuhoutumiselta. Lausunnon tulokulma on reiluus ja vastuullisuus. Reiluus on Suomen oikeusperinteen ytimessä: 'Mikä ei ole oikeus ja kohtuus, ei voi olla lakikaan' (Olaus Petri, 1493-1552). Vastuullisuus tarkoittaa taloudellista, sosiaalista ja ekologista vastuullisuutta. Koska taloudellista ja sosiaalista vastuullisuutta ei voisi olla ilman elinvoimaista maapalloa, luontoa, niin ekologinen vastuullisuus on avainasemassa. Lausunnossa tarkastellaan tukeeko lakiehdotus luonnon suojelua: tuhon torjuntaa ja luonnon ennallistamista tavoitteena yhteiskunnan olemassaolon ytimen, luonnon kestävä kunto.

+ HYVÄÄ:

Ehdotuksen looginen eteneminen helpottaa lakimuutoksen tarkoituksen ja sen tulevien vaikutusten arviointia: 1. tavoitteet, 2. lakimuutoksen kuvaus, 3. lakimuutoksen vaikutus verrattuna sille asetettuihin tavoitteisiin.

- HUONOA:

Ehdotettu laki ei täytä sille asetettuja tavoitteita. Kun tavoitteena on 'luonnon tuhoutumisen pysäyttäminen' ja toiminta luonnon ehdoilla, niin ehdotettu laki ei täytä sille asetettuja tavoitteita. Laki näyttää olevan kirjoitettu lyhytnäköisesti lähinnä talouden ehdoilla, ei luonnon. Ei myöskään

Suomen kansalaisten ehdoilla vaan kiinteistöjen omistajien ehdoilla, olivat he sitten suomalaisia tai ulkomaalaisia. Lainvalmistelun taustatyössä ei ole otettu ollenkaan luontoa huomioon. Esimerkiksi kun uusiutuvan energian kaavoitusta selvitettiin Euroopan maissa, niin tutkimuksesta puuttui kokonaan luontonäkökulma.

KOOSTE:

Lakiehdotuksen sivulla 9 on mainittu: 'Luontokato - ihmisen toimista johtuva luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen, eli lajien ja luontotyyppien uhanalaistuminen, lajiyhteisöjen taantuminen, elinympäristöjen tilan sekä ekosysteemien toiminnan heikkeneminen sekä geneettisen monimuotoisuuden väheneminen – etenee Suomessa. Luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttäminen osana kestävää talouspolitiikkaa on yksi pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman tavoitteista.' Koska laille asetetut tavoitteet eivät toteudu, niin laki tulee valmistella uudestaan, pelkkä editointi ei auta. Seuraavassa on kooste havainnoista ja ehdotuksia puutteiden korjaamiseksi.

A. Lakiehdotus on ristiriidassa hallituksen tavoitteiden kanssa:

Lakiehdotus on ristiriidassa hallitusohjelman ja uusiutuvan energian tavoitteiden kanssa. Esimerkiksi ilmastomuutosta ei tule yrittää hillitä tuhoamalla samalla luontoa vaan vastuullisesti, luontoa suojellen. Uusiutuvaa energiaa tarvitaan - mutta vastuullisesti ja luontoa pelastaen, ei tuhoten. Uusiutuva energia on tärkeää ilmaston lämpenemisen estämiseksi. Tuotantoa tulisi viedä sinne, jossa on kysyntäkin: lähelle teollisuutta, asutusta, liikenneväyliä - alueille, joissa on infrastruktuuri jo valmiina ja joissa luonnon monimuotoisuudelle aiheutuvat haitat ovat pienimmillään.

Uusiutuvaa energiaa on suoraviivaisinta tuottaa alueilla, joissa ei ole enää suojeltavaa luontoa. Uusiutuvan energian tuotannon rakentaminen kulutuksen luo on myös taloudellisesti edullista. Valtakunnallisesta energiaverkosta vastaa Fingrid, jonka omistaa valtio ja jonka rahoittaa veronmaksajat. Mikäli uusiutuvaa energiaa rakentava teollisuus osallistuisi suoraan myös valtakunnallisen energiaverkon kustannuksiin, niin se olisi paljon kiinnostuneempi tuotannon tuomisesta kulutuksen luo.

B. Hallitus ajaa lakiehdotuksessa Suomea lyhytnäköisesti talous, ei kestävä luonto edellä

Orpon hallitusohjelmassa halutaan kehittää Suomea, luonto edellä. AKL:n ehdotus on kuitenkin laadittu talous edellä. Halutaan mm. antaa kaupan toimialalle valtaa edetä haluamaansa suuntaan - ja tuo suunta on määritelty osakeyhtiölain mukaan seuraavalla tavalla: 'osakeyhtiön toiminnan ensisijainen tarkoitus on tuottaa voittoa osakkeenomistajille'. AKL:n ehdotus haluaa kyllä edistää uusiutuvaa energiaa mutta ei luonnon ehdoilla. Miksi suojella ilmastoa lämpenemiseltä mutta samalla tuhota luontoa? Mikä on perustelu?

Jos hallitus todella haluaa edetä raha edellä niin raha tulisi ottaa huomioon toiminnassa ja lainsäädännössä kokonaisvaltaisesti. Koska luonto on merkittävä voimavara, niin siinä tapahtuva taloudellinen menetys tulisi ottaa myös taloudellisesti huomioon, rahassa mitattuna. Niinpä jos esimerkiksi yritys tuhoaa luontoa, niin sen tulisi maksaa siitä aiheutuvat taloudelliset vahingot, myös

välilliset. Suomalaisen sananlaskun mukaan 'se maksaa joka rikkoo'. Mikä on esimerkiksi taloudellinen tappio, joka tulee rikkaruohomyrkystä, joka tappaa paitsi rikkakasvit niin myös pölyttäjät ja sitä kautta ison osan ruokakasveista? Pitäisikö luontoa tuhoava tuotanto ja tuotteiden käyttö kieltää siihen asti kunnes luotettava summa aiheutuvista tappioista on laskettu ja perintä on sovittu?

Suomen perustuslain vastuuta ympäristöstä koskevan 20 §:n mukaan 'vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu KAIKILLE - eli myös lainvalmistelijoille. Jos halutaan noudattaa perustuslakia, niin myös jokaisessa valtionhallinnon organisaatiossa tulisi olla luonto edustettuna, luontoasiantuntija mukaan.

C. Lakien kelvollisuus tulisi testata ja niiden käytännön vaikutukset tulisi todeta jo etukäteen

Kun lakiehdotus on tehty, niin sen laatua voisi testata simuloimalla menneisyyden tilanteita lakiehdotuksen mukaisesti. Vai onko testattu jo? Lainsäädännön jatkuvan laadunvarmistuksen keinona tulisi käyttää menettelyä, jolla säännöllisesti seurattaisiin miten säädetty laki on toteuttanut sille asetettuja tavoitteita.

Kommentit luvusta 2 Viranomaisten tehtävät

-

Kommentit luvusta 3 Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

-

Kommentit luvusta 4 Maakuntakaava

-

Kommentit luvusta 5 Yleiskaava

-

Kommentit luvusta 6 Asemakaava

-

Kommentit luvusta 7 Vähittäiskaupan suuryksiköitä koskevat erityiset säännökset

Vähittäiskaupasektorin rooli asutusalueiden pitämisessä elinvoimaisina - mitä se voisi parhaimmillaan tarkoittaa?

Sivulla 24 todetaan: 'Vähittäiskaupan suuryksiköitä koskevista erityiset säännökset sisältyvät alueidenkäyttölain 9 a lukuun. Säännösten keskeisenä tavoitteena on ollut EDISTÄÄ KAUPAN PALVELUIDEN SIJOITTUMISTA KESKUSTA-ALUEILLE sekä turvata eri kulkumuodoin saavutettavissa olevan vähittäiskaupan palveluverkon säilymisen ja kehittymisen edellytykset.'

Kauppakeskukset ovat kuitenkin siirtyneet Suomessa metsiin ja pelloille sijoitettuihin suuryksiköihin, keskustat ovat hiipumassa. Ilmiö on voimakkain USA:ssa, jossa kauppoja perustetaan walmartien ehdoilla. USA:n entinen Suomen suurlähettiläs Bruce Oreck kuvasti tilannetta: 'Kaupunki ja sen ympäristö on kuin puu. Jos sen runko lahoaa, niin myös oksille käy huonosti'. Eli tuo nykyisen alueidenkäyttölain luvun 9 a säännökset ovat epäonnistuneet. LAKIA TULISI KORJATA SIKSI OIKEAAN SUUNTAAN, EI VÄÄRÄÄN. Valtaa tulee ottaa pois kaupalta. AKL:n tulokulmaa tulee muuttaa kohti keskieuropalaista mallia, jolla kaupungit on pystytty pitämään paremmin kaupunkeina. Paras esimerkki lienee Ranska, jossa erityisesti halutaan vähentää 'hajanaista laajakaavakauppaa' ('peripherie').

Kommentit luvusta 8 Tuulivoimarakentamista koskevat erityiset säännökset

Tuulivoimalat pelastamaan ilmastoa lämpenemiseltä, ei rikkomaan luontoa.

AKL:n ehdotuksessa tuuliteollisuusalueiden rakentamista halutaan siirtää yhä kauemmas asutuksesta, luontoon ja pahimmillaan luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeimmille ydinalueille. Tämä ei ole linjassa hallitusohjelman kanssa.

Se on ristiriidassa laille asetettujen tavoitteiden kanssa. Jos noudatetaan hallitusohjelmaa, niin tuulisähkön tuotannolla EI TUHOTTAISI LUONTOA. Tuotanto tulisi tuoda sinne, missä on kysyntäkin: lähelle teollisuutta, asutusta, liikenneväyliä - alueille, jossa on infrastruktuuri jo valmiina, mutta ei suojeltavia luontokohteita. Yhä useampi sanoo, että 'tuokaa tuulivoimala kaupunkiin, jossa asun - ei korpeen, jossa on mökkini'. Kaupungeissa on maisemat jo tuhottu, melua ja väkettä on valmiina. Tuuliturbiinit eivät toisi tilanteeseen mitään uutta.

Lainvalmistelussa on tehty kartoitus miten muissa Euroopan maissa on kaavoitettu tuulivoimatuotantoa. Tuossa selvityksessä näkökulmana on ollut lähinnä tuulivoimaloiden vaikutus ihmisiin: millainen on eri maissa säädetty etäisyys asutukseen keinona hillitä potkurien synnyttämää melua ja väkettä? Tutkimuksessa ei tarkasteltu ollenkaan miten eri maissa otetaan huomioon luonnon suojelu osana kaavoitusta. Miksi ei? Valmistelu on kapea-alainen, ei vastaa hallitusohjelman tavoitteita, sitä tulee täydentää. Mikä maa olisi mallioppilas luonnon suojelemiseksi osana tuulivoimateollisuutta? Entä missä maissa tuulivoimalat on jo rakennettu osaksi rakennettua ympäristöä, teiden varsille, teollisuusalueille, kaupunkeihin? Esimerkkejä liikenneväylien varrelle rakentamisesta on mm Lappeenrannassa, Hangossa sekä E4:llä Oulusta pohjoiseen.

Kommentit luvusta 9 Aurinkovoimarakentamista koskevat erityiset säännökset

Aurinkovoimalat erityisesti sinne, jossa on energian kysyntäkin.

Sivulla 57: AKL:n mukaan: '... aurinkovoimarakentamista ei saisi osoittaa ojittamattomille luonnontilaisille suoalueille eikä merkittävässä määrin metsämaalle. Lisäksi aurinkovoimayleiskaavaa koskevassa luvussa säädettäisiin kunnan mahdollisuudesta periä kaavan laatimisesta aiheutuvia kustannuksia tietyissä tilanteissa.'

Energiaa on luonnollisinta tuottaa siellä, jossa on kysyntäkin. Kun laissa lähestytään asioihin edellä kuvatulla tavalla 'kielloilla', niin 'mahdollisuudet', parhaat käytännöt, suositukset jäävät ulkopuolelle. Aurinkovoimaa voidaan tuottaa katoilla, seinissä, aidoissa - kaikkialla. Kieltojen lisäksi tulisi saada myös suositukset näkyviin ohjaamaan toimintaa. Lainsäädäntö on suppea keino. Yhteiskunnan ohjaaminen ja kehittäminen vain ja ainoastaan lain voimalla on kapea-alaista.

Kommentit luvusta 10 Ranta-alueita koskevat erityiset säännökset

-

Kommentit luvusta 11 Kaavoitusmenettely ja vaikutusten selvittäminen kaavaa laadittaessa

Sivulla 55: 'Alueidenkäyttölain mukaisilla kaavoilla itsessään ei juurikaan olisi suoria ympäristövaikutuksia. Vaikutukset konkretisoituvat kaavoja toteutettaessa.'

Eli kaavoitus ei vielä vaikuta konkreettisesti ympäristöön, vaan vasta kaavan toteutus. Kaavoitusvaiheessa tulee kuitenkin luoda pohja seurausvaikutusten ymmärtämiselle toteutuksen yhteydessä. Mitkä ovat toteutuksen vaikutukset myös taloudellisesti, jotta toteuttaja osaa varautua mahdollisiin luontotuhon aiheuttamiin kustannuksiin. Miten mekanismi luodaan?

Missä vaiheessa taloudelliset vaikutukset arvioidaan: yleiskaavassa, asemakaavassa? Mikäli tuhon rahallista vaikutusta ei pystytä ratkaisemaan, tuhoa ei voi tehdä niin kauan kuin hintalappu puuttuu.

Kommentit luvusta 12 Asemakaavan ja yleiskaavan laatimisaloite ja asemakaavan ja yleiskaavan laatiminen yhteistyössä

Korvaus halutaan antaa maanomistajille metsätalouden harjoittamisen rajoituksesta - mutta kuka korvaa metsätalouden aiheuttaman tuhon?

Sivulla 43: Kaavojen toteuttamisesta annettuun lakiin lisättäisiin uusi 101 a § maanomistajan oikeudesta saada maakunta-, yleis- tai asemakaavan suojelumääräyksestä johtuvasta rajoituksesta metsätalouden harjoittamiselle kunnalta korvaus, jos rajoituksesta aiheutuu vähäistä suurempaa taloudellista menetystä. Pykälällä arvioidaan olevan positiivisia taloudellisia vaikutuksia maanomistajille.

Jos halutaan maksaa korvauksia tulomenetyksistä, niin olisi loogista, että samalla tavalla rakennettaisiin mekanismi, jolla metsanomistajat maksaisivat metsänhakkuista johtuvat luontomenetykset. Jos mennään talous edellä, niin talous tulee ottaa huomioon kokonaisuutena.

Analogian vuoksi puuston säilyttämisestä koituvia välittömiä myyntitappioita ei voi maksaa ennen kuin on pystytty määrittelemään ja laskuttamaan esimerkiksi erilaisten metsänhakkuumuotojen aiheuttaman luonnontuhon määrä ja rahallinen hinta yli aikajänteen. EU:lta on jo tulossa miljardisakko Suomen päästökasvusta, jonka pääaiheuttaja on fakta, että Suomen metsät ovat muuttuneet hiilinielusta hiilen päästölähteeksi. 'SE MAKSA, JOKA RIKKOO'.

Koemmentit luvusta 13 Merialuesuunnittelu

-

Kommentit luvusta 14 Kansallinen kaupunkipuisto

-

Kommentit luvusta 15 Valtion rajat ylittävät ympäristövaikutukset

-

Kommentit luvusta 16 Pakkokeinot ja seuraamukset

-

Kommentit luvusta 17 Kaavan ja muun päätöksen tiedoksianto koskevat säännökset

-

Kommentit luvusta 18 Muutoksenhaku

A. Parannetaanko kansalaisten ja järjestöjen vaikuttamismahdollisuuksia - vai heikennetäänkö?

Muutoksenhaku, sivulla (55): 'Ehdotettu valitusoikeuden raja-asetuksen hyväksymistä koskeissa päätöksissä KAVENTAA kuntalaisten osallistumismahdollisuuksia puuttua valitusteitse elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon sellaisissa tilanteissa, joissa he eivät ole säännöksen tarkoittamalla tavalla asianosaisia. Vaikutuksen ei kuitenkaan voida katsoa olevan merkittävä, koska valitusoikeus yleiskaavoista sekä niistä asemakaavoista, joita ei laadita yleiskaavan ohjausvaikutuksen mukaisesti, säilyy kaikilla kuntalaisilla. '

Eli kansalaiset voisivat valittaa vain jos maakunta- tai yleiskaavoista halutaan poiketa tarkemmilla kaavatasoilla? Vaikuttamismahdollisuuksia tulisi mieluummin laajentaa nykyisestä. Esimerkiksi kun tuulivoimala-alue rakennetaan suunnittelutarveratkaisulla, niin asian käsittelyyn voivat osallistua vain tonttinaapurit, riippumatta miten kauas tai lähelle tuuliturbiinit ovat tulossa.

Osallistumisoikeutta tulisi päinvastoin laajentaa ei, supistaa. 'Valitusoikeus' terminä on erikoinen. Mieluummin on kyse elämän ja elinolosuhteiden kehittämiseen liittyvästä OSALLISTUMISESTA kuin oikeuslaitoksen mieltämisestä valittamisesta. Oikeuslaitoksen ja lainsäädännön rajallista kyvykkyyttä tulisi muutenkin korjata ottamalla avoin ja läpinäkyvä vaikuttaminen mukaan osaksi asuinympäristön kehittämistä. Laissa ei voi suositella parhaita käytäntöjä, voidaan vain kieltää tekemästä virheitä. Ei lapsiakaan kasvateta pelkillä kielloilla vaan päinvastoin mieluummin mallisuorituksilla.

On tärkeää, että yhteiskunnan kehittämisessä otetaan asukkaat huomioon. Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan 'ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Yhdenvertaisen kohtelun vaatimus on hallintotoiminnan kulmakiviä ja keskeinen lähtökohta myös kaavoituksessa. Kaavoituksessa yhdenvertainen kohtelu tarkoittaa erityisesti eri maanomistajien asettamista kaavaratkaisussa lähtökohtaisesti samaan asemaan.'

Eli perustuslaissa kaikki suomalaiset ovat yhdenvertaisia mutta kaavoituslaissa keskiössä on maanomistajat. PERUSTUSLAKI ON KIRJOITETTU IHMINEN EDELLÄ, MUTTA KAAVOITUSLAKI OMISTUS EDELLÄ. Miksi esimerkiksi maatilan omistava yritys, jonka omistajat asuvat vaikka ulkomailla menee paikkakunnan asukkaan edelle? Ehdotettu AKL haluaa vähentää paikallisten asukkaiden osallistumisoikeutta kaavoitukseen eli päinvastoin haluaa ottaa asukkailta valtaa pois ja siirtää omistajille. Miksi? Suomalainen yhteiskunta perustuu yhteisöllisyyteen. Yhtenäisyys ja tasa-arvo ovat onnellisuutemme tukipilareita. Pidetään Suomi maailman onnellisimpana kansana huomennakin!

B Yhteisöt, yksi demokratian tukipilari - vahvistetaanko vai heikennetään yhteisöjä?

Sivulla 160: 'Esityksessä ehdotetaan myös, että rekisteröityjen yhteisöjen valitusoikeuden edellytykseksi säädettäisiin ehdotusvaiheessa tehty muistutus. Valitusoikeus olisi edelleen perustuslain ympäristöperusoikeutta koskevien säännösten mukainen, koska säännös ei kaventaisi yhteisöjen valitusoikeutta, vaan ainoastaan sitoisi valitusoikeuden kaavaehdotuksesta tehtyyn muistutukseen.'

Mitä hyötyä muutoksesta olisi, kenelle? Päällepäin näyttää siltä, että valitusoikeutta ollaan mieluummin rajoittamassa kuin lisäämässä. Miksi? Yhdistysten pitäisi olla hereillä jo valmistelun aikaan. Yhteisö ei voi valittaa, mikäli se ei ole osallistunut valmisteluun lausunnolla. Miksi tämä halutaan? Päinvastoin, miten autettaisiin asiaan vihkiytyneitä YHTEISÖJÄ OSALLISTUMAAN VIELÄ PAREMMIN MAAN JA MAAILMAN PARANTAMISEEN?

Sen sijaan lakiesityksessä on nostettu SUOMEN METSÄKESKUS erityisasemaan. Sille halutaan myöntää valitusoikeus maakuntakaavan ja yleiskaavan hyväksymistä koskeviin päätöksiin (§ 85 ja 113). Miksi halutaan antaa kaavoituksessa erityisasema yhdelle organisaatiolle? Ja miksi kaavoituksen erityisasema halutaan antaa nimenomaan organisaatiolle, jonka johtokunnassa on edustettuna VAIN TALOUS; maa- ja metsätalous, maanomistajat ja metsäteollisuus. Metsäkeskusta ei johtokunnan kokoonpanon perusteella johdeta luonto ja sen jatkuvuus edellä.

SUOMEN METSÄKESKUKSELLE EHDOTETTU ERITYISASEMA TULEE POISTAA LAKIEHDOTUKSESTA.

Kommentit luvusta 19 Kaavan ja muun päätöksen tiedoksiantoa j voimaantuloa koskevat säännökset

-

Kommentti luvusta 20 Erinäiset säännökset

-

Kommentit luvusta 21 Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

-

Kommentit alueidenkäyttölain muuttamisesta (liitelaki, nimike muuttuu laiksi kaavojen toteuttamislainsi)

-

Kommentit rakentamislain muuttamisesta

-

Luonnos uudeksi alueidenkäyttöasetukseksi viimeistellään ja siitä pyydetään lausunnot syksyllä 2025. Jos haluatte jo nyt antaa siitä kommentteja niin voitte tehdä sen tässä.

-

Koskinen Jyrki
Valkjärven Suojelijat ry